بسم الله الرحمن الرحیم

خلاصه ای از نشست تجربیات پژوهشی با ارائه جناب دکتر محمد تقی سبحانی، رئیس انجمن کلام اسلامی حوزه علمیه قم

برگزار شده توسط معاونت پژوهشی دانشکده الهیات پردیس فارابی دانشگاه تهران

۱۰ مهارت اصلی در پژوهش:

۱) **مهارت مطالعه:** آشنایی با روش‌های مطالعه و انتخاب چند تا از آن‌ها و تبدیل آن به ملکه. مثلاً فهرست بینی، تندخوانی و نتیجه خوانی ... که نسبت به هر کتاب متفاوت است. یاد گرفتن عمق‌های مختلف کتاب.

۲) **مهارت تولید و طبقه‌بندی اطلاعات:** توصیه به محققان این است که برای خودشان یک الگو و پایه نرم‌افزاری انتخاب کنند. ما نیازمند یک کشکول طبقه‌بندی‌شده داریم. هیچ داده مفیدی را دور نریزیم و دسته‌بندی و طبقه‌بندی کنیم. عادت کنیم هر کتاب، مقاله کنفرانسی را تبدیل به داده طبقه‌بندی‌شده کنیم. Data processing and Data mining

۳) **مهارت برنامه‌ریزی پژوهشی:** همین روش تحقیق ساده که ۶ گام دارد که در پروپوزال‌های علمی می‌آید ذهن ما را در مسیر پژوهش ریل گزاری می‌کند. ما باید بدانیم چگونه یک موضوع را تبدیل به‌عنوان می‌کند و تبدیل به مسئله می‌کند. سریعاً از یک سؤال مسائلش را تولید کند و بتواند فرضیه تولید کند.

۴) **مهارت نویسندگی**: از نگارش و ویرایش و ... شروع می‌شود. پژوهش نویسندگی نیست بلکه نویسندگی گزارش پژوهش است. دو تجربه مهم این است که اولاً یک نویسنده را در کارتان الگو قرار بدهید. لازم نیست از اول صاحب سبک باشید بلکه در مراحل اول باید مقلد باشید. نکته دوم آثارمان را دست اساتیدی بدهیم که اهل دقت‌اند و از او بخواهیم که بی‌رحمانه نقد کند.

۵) مهارت‌های شناختی: در فضای مجازی به‌صورت فراوان درباره این مهارت مطلب هست که در فهرست یونسکو که محورهای سواد عمومی را بیان کرد این مهارت را هم گذاشتند. مهارت شنیدن، مهارت حواس و ... .

۶) **مهارت تفکر**: درباره تفکر باید دانست که منطق کنونی ما درحالی‌که طریقه فکر کردن را تصحیح می‌کند خودش هم مانع فکر کردن است. این‌که ما فکر کردن را تنها محدود به مدل‌های منطقی کنیم کار اشتباهی است.

تفکر انتقادی: critical thinking یک بحث بسیار مهم است که باید با آن آشنا باشیم. یک‌گوشه‌ای از آن بحث مغالطات است. چگونه از زوایای مختلف می‌شود به یک مسئله نگاه کرد.

تفکر افقی: تفکری که به‌صورت تولیدی اطاعات ما را بررسی کرده و از آن‌ها داده جدیدی تولید می کند. تفکری که به ما می گوید چگونه می‌شود از داده‌های ذهنی خودت چگونه می‌توانی به داده‌های بیرون پل بزنید. تفکری زاینده و خلاق.

۷) **مهارت‌های نقد**: اگر قرار باشد در مهارت‌ها فقط ۲ مهارت را انتخاب کنیم که اجتناب‌ناپذیر هستند مهارت تفکر و مهارت نقد هستند.

۸) **مهارت‌های هفت‌گانه کامپیوتر ICDL** : که به‌عنوان سواد عمومی در یونسکو معرفی‌شده است. این مهارت‌های هفت‌گانه برای یک محقق ضروری است. وقتی برای طلاب آموزش می‌دهیم می گویند ما بلدیم ولی درواقع از نرم‌افزار به‌عنوان کتابخانه دیجیتال استفاده می کنند و اطلاعی از انواع سرچ ها و ابزارهای نرم‌افزار ندارند.

۹) **مهارت زبان:** ما باید به‌عنوان محقق زبان بدانیم. اگر کسی در حوزه علوم انسانی می‌خواهد کار کند زبان عربی و انگلیسی ضروری است. حتی اگر شما مسیرتان فقه است من به شما می گویم بسیاری داده‌ها وجود دارد که برای شما به عنوان مجتهد حکما و موضوعا ضروری است. من می گویم آشنایی با زبان انگلیسی بسیار ضروری است اولاً چون از اطلاعات این حوزه‌های زبانی آشنا باشیم و بدانیم و دوم این که بتوانیم عرضه کنیم ولو عرضه ناقص و یا در مسیر عرضه آن بتوانیم کمک کنیم. ما ترجمه خوب ایران را به عربی ترجمه کردیم حدود ۲۵۰ کتاب است. مقاله ما را ترجمه می کنند ما نمی‌توانیم بفهمیم درست ترجمه‌شده است یا نه! اما قید می کنم برای متن فهمی تخصصی. مکالمه و رایتینگ را اگر توانست خوب است اما ضروری نیست. روش های خاصی هم دارد که زبان عمومی را یاد می گیرید و بعد به روش های متن های انگلیسی را کار می کنید. همچنین درباره عربی معاصر هم همین‌طور است.

۱۰) **مهارت روش‌های پژوهش پیشرفته:** توصیه می کنم اگر کسی روش عمومی تحقیق در مهارت سوم را خوب یاد نگرفته و عملی نکرده، وارد شدن بهروش‌های پیشرفته تحقیق فقط حجاب است.

نکات مهم:

- پژوهش یک نوع زندگی است و پیش‌ازاین که یک غریزه باشد اکتسابی است. پژوهش در انحصار نخبگان و افراد خاص نیست بلکه پژوهش یک جریان ساری و جاری در زندگی ماست. ما برای مسائل

خانوادگی خود هم باید پژوهش کنیم. برای مشکلات مالی خودمان هم پژوهش می‌خواهد و بخشی از زندگی ماست. برای همین باید پژوهش را سهل و جذاب کرد. من مخالف ام با سخت کردن و کتابی کردن و الگویی کردن پژوهش که کار را بسیار سخت می‌کند.

- پژوهش به‌عنوان یک رویداد برای مدیران پژوهشی ضروری است. مدیر پژوهشی نباید پژوهش را به‌عنوان یک مهارت ببیند بلکه دغدغه اصلی یک مدیر پژوهشی رویداد پژوهشی است یعنی چیزی که درواقع اتفاق می‌افتد و منجر به تولید دانش می‌شود. عصر ستارگان دانش و پژوهش گذشته زیرا تبدیل‌شده است به شبکه تحقیقات و سازمان پژوهش. یعنی مجموعه حلقه‌های به‌هم‌پیوسته‌ای که هرکسی را در نقطه محوری خودش به کار می‌گیرد و این سازمان پژوهش است که جمع‌بندی کرده و تحولی در دانش ایجاد می‌کند.
- اما به‌صورت انفرادی هر پژوهشگری اولین کاری که باید بکند این است که حوزه مطالعاتی خودش را برای آینده مشخص کند. پایان‌نامه ارشد و سطح ۳ تمرین پژوهشگری است. هر کس ازاینجا خارج شود باید زور بازوی پژوهشگری را پیداکرده باشد. اما رساله دکتری شناسنامه آینده شما و افق آینده شما خواهد بود.
- نکته آخر این‌که ما در پژوهش مجموعه آداب اخلاقی است که باید رعایت شود. احترام به اندیشمندان، توجه داشتن به جوانب گفته‌های یک اندیشمند، ادب و احترام در گفت‌وگو، عدم سرقت علمی و درنهایت توکل و تفویض امور به خدای متعال.

مهر ماه ۱۴۰۰

تلخیص: سید مصطفی آل علی